

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник

250 років від дня народження Іллі Тимківського (1773-1853), українського педагога, правознавця, письменника, освітнього діяча

Ілля Федорович Тимківський народився 26 липня 1773 в Переяславі на Київщині. Закінчив Переяславський колегіум (1785), Києво-Могилянську академію (1789) та Московський університет (1797). Після закінчення навчання викладав правознавство у Сенатському юнкерському інституті. В 1801 став секретарем Сенату, працював у Міністерстві юстиції (Петербург). Фактично упорядкував усе тодішнє російське законодавство для практичного використання («Систематическое расположение законов российских», 1802).

У 1805 І. Тимківський здобув ступінь доктора права Московського університету, а в 1807 – Харківського. Брав участь у заснуванні Харківського університету, де в 1803–1811 викладав цивільне й кримінальне право, загальну словесність, одночасно був куратором

Липень-серпень 2023. Постаті

Харківського навчального округу. І. Тимківський був надзвичайно діяльним педагогом, який справив величезний вплив на поширення освіти і шкільництва в Україні: особисто відкривав училища, давав настанови директорам, виступав з промовами, писав посібники, навчальні програми. Він був наставником Костянтина Ушинського, Михайла Чалого, Пантелеймона Куліша, Михайла Максимовича (був йому дядьком по материнській лінії).

Провідну роль у формуванні особистості відводив освіті й вихованню, вважав їх великою силою в перетворенні людини й суспільних умов її життя, був переконаний, що освітою мають бути охоплені всі верстви суспільства, незалежно від соціального стану.

На початку 1810-х припинив викладацьку та організаторську діяльність в університеті й Харківському навчальному окрузі. Виїхавши з Харкова в другій половині 1811, оселився у власному маєтку – селі Туранівці, але довго залишатися без діла не зміг: у 1818-1821 працював глухівським повітовим суддею, а з 1825 по 1838 – директором Новгород-Сіверської гімназії і за тринадцять років перетворив її на одну з кращих.

Ілля Тимківський належав до тих педагогів, які гідно продовжували демократичні традиції української педагогічної думки XVIII ст. і заклали основи її подальшого розвитку.

Помер Ілля Тимківський 27 лютого 1853. Його поховали у туранівській церкві Введення пресвятої Богородиці (нині Сумська область). Маєток, де він мешкав, старовинна церква та сама могила педагога були знищені за радянських часів.

У липні 2023, з нагоди 250-річчя І. Тимківського, на місці

його поховання та на в'їзді в с. Туранівка встановлено пам'ятні знаки.

230 років від дня народження Яна Коллара (Jan Kollar; 1793-1852) словацького поета, педагога, культурного діяча

Ян Коллар народився 29 липня 1793 в с. Мошовці, Словаччина. Навчався в гімназії в Кремниці, Банській Бистриці, а в 1812–1815 у лютеранському лицейі в Братиславі. В 1817–1819 вивчав теологію в Єнському університеті.

Головний твір Яна Коллара – дидактична поема «Дочка слави» («Slávy dcera», 1824), в якій він висловив ідею духовного єднання слов'ян. Теоретично цю ідею обґрунтовував у працях «Про добрі риси слов'янської нації» (1822), «Про літературну взаємність між різними племенами і наріччями слов'янського народу» (1836) та ін. Ян Коллар виділяв п'ять головних ознак слов'янського характеру: релігійність, працелюбність, схильність до веселощів, любов до своєї мови та терпимість до чужих народів, особливо акцентував на миролюбності слов'ян. Ідея національного самоутвердження слов'янських народів та їх взаємодопомоги становила домінуючу творчість Я. Коллара.

У 1820-х, будучи керівником та вчителем сирітського притулку, Коллар включив у навчальну програму фізичне та естетичне виховання (малювання, співи, музику й театр для дітей). Був

прихильником філантропізму. У книзі «Ідея та план реорганізації школи та всієї освіти в Австрійській монархії і особливо в Словаччині» (1848–1849) пропонував організувати словацькі народні школи. В початкових міських школах вважав необхідною реальну освіту, у гімназіях та лицейях віддавав перевагу класичній. Виступав за єдність навчання та виховання, індивідуальний підхід до учнів. Вимагав відкриття у Словаччині окремого університету. Великого значення надавав всебічній освіті вчителів.

Ян Коллар – автор «Букваря» («Slabikář pro djtku», 1826) та універсальної за охопленням навчального матеріалу «Хрестоматії для словацьких шкіл» («Čjtanka ve školax slovenských», 1825, 1844), у додатку до якої дав методичні вказівки для вчителів.

Автор першого повного зібрання словацьких народних пісень, яке видав спочатку спільно з Павлом-Йозефом Шафариком (1822 і 1827), а потім і самостійно (1834–1835). З 1849 працював професором слов'янської археології у Віденському університеті.

Ян Коллар був особисто знайомий і листувався з Яковом Головацьким. Його ідеї гуманізму та слов'янського єднання високо цінував Тарас Шевченко (послання «І мертвим, і живим...», 1845). У 1893 Іван Франко присвятив Коллару два спеціальні дослідження – статті «Літературне відродження Полудневої Русі і Ян Коллар» та «Слов'янська взаємність у розумінні Яна Коллара і тепер». Іван Вагилевич у 1832–1835 переклав 8 сонетів із поеми «Дочка Слави» (опубл. 1906). Окремі сонети Коллара українською переклали Павло Грабовський, Дмитро Павличко, Григорій Кочур.

Помер Ян Коллар 24 січня 1852 у Відні, похований у Празі.

100 років від дня народження Бориса Баєва (1923-1979), українського психолога, фахівця у галузі вікової та педагогічної психології, психології мовлення

Борис Федорович Баєв народився 12 серпня 1923 у с. Аполлонівка Красноградського району Харківської області. Закінчив Київський університет ім. Т.Г. Шевченка (1950), після чого вчителював у м. Жданові (нині Маріуполь). 1951-го вступив до аспірантури Науково-дослідного інституту психології Української РСР (нині Інститут психології мені Г.С. Костюка НАПН України). Тут пройшов шлях від наукового співробітника до завідувача лабораторії та заступника директора з наукової роботи. 1967-го захистив докторську дисертацію «Психологія внутрішнього мовлення». Учень Григорія Костюка. З 1972 очолював кафедру загальної та інженерної психології Київського університету.

Борис Баєв теоретично й експериментально розробляв проблеми інтеріоризації мовлення, індивідуально-психологічних особливостей особистості, психологічних основ індивідуального підходу до учнів у процесі навчання, педагогічних характеристик учнів тощо. Домінанта його творчого доробку – психологія внутрішнього мовлення (його генеза, фізіологічні механізми, зв'язок з мисленням тощо). Монографія Б. Баєва «Психологія внутрішнього мовлення» (1966) – єдина фундаментальна праця в українській психології, в якій усебічно висвітлюється проблема внутрішнього

мовлення, зокрема його значущість у навчальному процесі.

У 1965–1972 – відповідальний редактор республіканського науково-методичного збірника «Психологія». Публікувався у фахових періодичних педагогічних виданнях «Радянська школа», «Дошкільне виховання».

Помер Борис Баєв 7 січня 1979 у Києві.

150 років від дня народження Івана Боберського (1873-1947), українського педагога, фундатора української національної фізичної культури

Іван Боберський народився 14 серпня 1873 в с. Доброгостів на Львівщині. Навчався в Самбірській гімназії та Львівському університеті. З юнацьких років його захоплює німецька мова і культура, тож він вирішує стати філологом і вступає в університет Граца. Далі закінчує однорічний курс з гімнастики та отримує сертифікат, який давав право викладати цю дисципліну в середній школі.

Повернувшись 1900-го до Львова, Боберський працює викладачем німецької мови та фізкультури у Академічній гімназії. Близкучий знавець своїх предметів, він водночас активно прищеплював своїм учням любов до України. Активно впроваджує засади «тіловиховання» серед педагогів, ініціювавши створення 1901-го Учительського гуртка для підготовки вчителів руханки.

У жовтні 1901 І. Боберський вступає у спортивне товариство «Сокіл», згодом стає його головою. Під його керівництвом

львівський «Сокіл» стає центральним Товариством «Сокіл-Батько», довкола якого гуртуються сотні осередків у містах та селах Галичини. Щоб популяризувати спорт, Боберський регулярно проводить показові заняття, бере участь у міжнародних конгресах, Всесокольських злетах тощо. Активними членами Товариства «Сокіл-Батько» були сини Івана Франка – Петро і Тарас.

Професор Боберський став теоретиком спортивної справи: перекладав з іноземних мов посібники для занять спортом, видавав власні, редагував львівські спортивні видання. У спортивній термінології намагався зберегти рідні вислови й український дух, зокрема, впровадив такі новотвори: «сітківка» або «відбиванка» (волейбол), «копаний м'яч» (футбол), «наколесництво» (велоспорт), «кошиківка» (баскетбол), «гаківка» (хокей), «лещетарство» (лижний спорт), «стусан» (бокс) тощо. Займався активним впровадженням цих видів спорту в українське життя. Підтримував розвиток «Пласту».

Як авторитетний педагог, І. Боберський представляв українських учителів у квітні 1912 на з'їзді «Державного союзу вчителів середніх шкіл» у Відні, «Учительську громаду» – на міжнародних форумах, зокрема у серпні 1910 на III конгресі з питань шкільної гігієни у Парижі.

З початком Першої світової війни долучився до формування легіону Українських Січових стрільців, увійшов до складу Бойової управи стрілецьтва. З 1915 – член Головної Української Ради, згодом Загальної Української Ради, у 1918–1919 – референт пропаганди у Державному секретаріаті військових справ ЗУНР. У листопаді 1920 виїхав повноважним представником до США та Канади для організації допомоги стрілецькому війську, пізніше

став представником Львівського товариства опіки над українськими емігрантами в Канаді.

У 1932 Іван Боберський перебрався з Канади до тодішньої Югославії, де мешкав у маленькому словенському містечку Тржичі, звідки була родом його дружина Жозефіна. Там і помер 17 серпня 1947.

90 років від дня народження Анатолія Авдієвського (1933-2016), українського хорового диригента, композитора, педагога, академіка НАПН України, Героя України

Анатолій Тимофійович Авдієвський народився 16 серпня 1933 у с. Федвар Олександрівського району Кіровоградської області. Після закінчення у 1953 Одеського державного музичного училища (диригентсько-хоровий відділ) розпочав педагогічну діяльність як учитель музики і співу, керівник хорових колективів (1951–1958, Одеса). 1958 закінчив Одеську консерваторію. В 1958–1963 – засновник, художній керівник і головний диригент Поліського ансамблю пісні й танцю «Льонок» (Житомир). У 1963–1966 – художній керівник і головний диригент Черкаського українського народного хору.

Від 1966 – директор, художній керівник і головний диригент Заслуженого академічного українського народного хору імені Григорія Верьовки.

Поряд із хормейстерською і композиторською діяльністю А. Авдієвський упродовж всього життя вів велику педагогічну

Закінчення. Початок на с. 24
роботу: у 1971–1976 – викладач Київської консерваторії, у 1977–1980 – Київського інституту культури, з 2000 – проєктор – директор Інституту мистецтв Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. З 1980 і до кінця життя очолював в університеті кафедру теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування. Як педагог, особливу увагу звертав на викладання і спілкування українською мовою, використання та глибоке відчуття творів народної творчості, кращих зразків класичної музики і творів сучасних авторів, розвиток музичного слуху, естетичного чуття і смаку, художньо-творчого, морального і духовного потенціалу учнів та студентів.

Анатолій Авдієвський був педагогом-новатором, який вболівав за національну освіту й виховання. Тому став ініціатором створення нових програм з музичного мистецтва закладів загальної середньої освіти та освітньо-професійних програм вищої школи на прикладі кращих зразків сучасних західноєвропейських освітніх систем. Науково обґрунтував систему організації мистецького освітнього простору, яка своїми основними рисами відображає багатолітні традиції та сучасний рівень національної диригентської школи, наявність різних стильових напрямів і тенденцій у хоровому виконавстві, вагому роль церковних інституцій у духовному житті суспільства, інтенсивний розвиток міжнародної співпраці в галузі мистецької освіти.

Наукова парадигма педагогічної спадщини А. Авдієвського віддзеркалює такі основні положення: українська музична культура вирізняється самотніми національними особливостями і водночас є складовою

європейської культури, вокально-хорове мистецтво є для України визначальною культурною традицією, особливе місце в системі музичної культури посідає фольклор, зміст і методи музичного виховання обумовлюються культурними і національними традиціями.

Помер Анатолій Авдієвський 24 березня 2016, похований на Байковому цвинтарі у Києві.

100 років від дня народження Віктора Глушкова (1923-1983), основоположника інформаційних технологій в Україні, засновника і директора Інституту кібернетики

Народився він 24 серпня 1923 в Ростові-на-Дону. У червні 1941 закінчив середню школу № 1 м. Шахти. Брав участь у відновленні вугільних шахт Донбасу: працював спочатку чорноробом у вибої, потім інспектором з техніки безпеки. 1943 став студентом Новочеркаського індустріального інституту. На четвертий рік навчання екстерном склав іспити за 4 роки університетського курсу математики та фізики (майже 50 екзаменів!) і став студентом 5-го курсу математичного факультету Ростовського університету. 1948 паралельно закінчив обидва виші й отримав дипломи про вищу технічну та вищу математичну освіту. У 1951 захистив кандидатську, а в 1955 докторську дисертації.

У 1956 В. Глушков був призначений завідувачем лабораторії обчислювальної техніки Інституту математики АН УРСР

і переїхав до Києва, з яким відтоді пов'язане все його життя. У 1957 лабораторія була перетворена на Обчислювальний центр, а у 1962 – на Інститут кібернетики АН УРСР, який за життя В. Глушкова став світовим центром у галузі створення «розумних машин» та їх застосування в різних сферах людської діяльності. Вчений визначив основні напрями кібернетики як теоретичної основи інформаційних технологій у різних галузях науки й економіки, стояв біля витоків дослідження проблем штучного інтелекту. Автор понад 800 праць.

Багатогранний учений, блискучий педагог, піонер нових форм навчання. Ще в часи становлення Інституту кібернетики В. Глушков організував ефективний навчальний процес підготовки і перепідготовки кадрів в галузі обчислювальної техніки і кібернетики, постійно читав лекції для студентів, аспірантів, викладачів та інших фахівців, з його ініціативи в Київському університеті імені Т. Шевченка відкрили перший в СРСР факультет кібернетики; з 1965 і до смерті очолював кафедру теоретичної кібернетики за сумісництвом. Під його керівництвом захищено понад 100 дисертаційних досліджень.

За редакцією Віктора Глушкова в 1973 Головною редакцією «Української радянської енциклопедії» видано першу в світі «Енциклопедію кібернетики» в 2-х томах.

Ще 1982 року Віктор Михайлович Глушков писав у післямові до своїх «Основ базисної інформатики», що зовсім скоро кожна людина носитиме з собою «електронний блокнот» і, працюючи з клавіатурою, матиме доступ до гігантських баз даних у будь-яких куточках планети.

Помер Віктор Глушков 30 січня 1982, похований на Байковому цвинтарі у Києві.

Не хотілося починати розповідь із цього жорстокого страшного слова «війна», але ж вона вкрала у багатьох маленьких та юних українців щасливе дитинство – світле, сповнене мрій, задумів, веселощів, подорожей. З батьками і без, вони були змушені залишити свої рідні домівки та виїхати до більш безпечних місць – одні за кордон, інші «перемістилися» в різні регіони України. Їх так і називають – переселенці, або «внутрішньо переміщені особи». А подеколи – біженці. Звучить гірко і болісно, особливо якщо йдеться про дітей.

І коли з'являється якась невеличка можливість створити острівці цікавого дозвілля, де панують доброта, любов, увага, тепло, справжність емоцій і почуттів, які виявляються у спілкуванні просто і щиро; коли хоч на деякий час можеш подарувати радість дитинства малечі, та й сама разом із ними занурюєшся у чарівний світ гри – живої, захопливої, веселої, – я одразу даю згоду на зустріч, беру різні смаколики, простенький реквізит для ігор, іграшки, книжечки, випуски журналу (для призів) і поспішаю до дітей. Цього разу – у Святошинський район, до Центральної районної бібліотеки Централізованої бібліотечної системи «Свічадо», що у м. Києві.

Щойно я увійшла до бібліотеки, одразу подумки поділила назву на дві складові – «СВІ» і «ЧАДО» – так тут було затишно, просторо, світло, гарно. А «чада» – «при ділі», якраз для них проводили майстерклас з оригамі, організований фахівцями Святошинського районного в місті Києві Центру соціальних служб та працівниками ЦРБ ЦБС «Свічадо».

І коли назустріч вийшла директорка *Світлана Гонда*, з якою, як виявилось, ми знайомі вже багато років (у пам'яті зринули спогади дивовижного обрядового дійства проводів зими – Масниці у с. Петрівському, зустрічі в інших бібліотеках району 25 років тому, коли часопис для дітей «Я сам/А» ще тільки починав свій поступ і знайомство з читачами в різних куточках України), я остаточно впевнилася у правильності своєї